

№ 03 (776)
Студзень 2020 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Знаходка: сякера з жалезнай крыцы –** стар. 2
- **Загадка: Няміза, Няміга, Менка і сённішні Мінск –** стар. 5
- **Каляндар: святы рэлігійных канфесіяў на 2020 год –** стар. 7

На былой сядзібе Акушкаў у в. Канстанцінава Тлыбоцкага раёна школьнікі знайшлі рарытэт

Фотай: Уладзіміра СЯРАБАГУНА

Чытайце на стар. 4

У Беларусі летась пачаўся двухгадовы трансгранічны праект, прысвечаны традыцыйным стравам некалькіх суседніх народаў. Ён мае назву «Захаванне і садзеянне прасоўванню кулінарнай спадчыны і традыцыйных рамёстваў» у рамках Праграмы трансгранічнага супрацоўніцтва Латвія – Літва – Беларусь пры фінансавай падтрымцы Еўрапейскага саюза. Праект мае таксама назву «БЕЛЛА Культура» – дзе першае слова ад назваў трох суседніх дзяржаваў.

Вось што аб ініцыятыве распавяла кіраўнік БГА «Адпачынак у вёсцы» Валерыя Кліцунова:

– Гэты праект задумаўся яшчэ паўтара года таму, і мы радыя, што ён урэшце працуе. Старт быў дадзены ў Латвіі, у невялікім гарадку Лудза, што ў Латгаліі. На першую сустрэчу прыехалі прадстаўнікі васьмі партнёраў. Ад Беларусі ў праекце бяруць удзел нашая арганізацыя, аддзелы спорту і турызму Полацкага і Зэльвенскага райвыканкамаў.

Запланавана правесці цягам двух гадоў кулінарныя экспедыцыі, абмен досведам, а таксама канферэнцыі і семінары. Паводле вынікаў мяркуецца напісаць і выдаць кнігу кулінарных беларускіх рэцэптаў пад умоўнаю на-

звай «Стравы глыбінкі», стварыць пералік трансгранічных кулінарных маршрутаў, правесці некалькі кірмашоў і фестываляў. Першых гасцей з суседніх краінаў мы прынялі летась. 14 мая правялі адукацыйны семінар «Крафтавая эканоміка: прасоўваем традыцыйную ежу і рамёствы». Пасля

тэарэтычнай часткі ўдзельнікі пабылі ў Валожынскім раёне, дзе наведвалі сядзібы «Кони-пони», «Мир пчёл», «Хутар дудар», «Марцінова Гусь», гаспадарку «Экофлора». У сядзібе «Ганка» бралі ўдзел у майстар-класе па выпечцы хлеба, у Івянцы ляпілі свістулькі. Было ў праграме і наведванне Музея старадаўніх народных рамёстваў і тэхналогіяў «Дудуткі». Потым госці пабылі на Зэльвеншчыне, дзе пазнаёміліся з сядзібамі «Верас», «Старая Вёсь» ды інш. Хачу адзначыць, што ў нашай краіне «базаю»

для ажыццяўлення гэтага праекта збольшага стануць аграсядзібы. Бо галоўнаю адметнасцю сельскіх сядзібаў, «фішкай» была і застаецца смачная хатняя ежа. Мяркуецца самі, у кожнай вобласці існуюць сядзібы, дзе можна пражыць тыдзень, і штодня вас будуць чакаваць разнастайнымі стравамі беларускай кухні, ні разу не паўтарыўшыся. Да таго ж, гэта не толькі драпікі ці смажаная бульба, а сапраўдныя кулінарныя неспадзеўкі, уласцівыя пэўнай мясцовасці.

Наступнае мерапрыемства – вялікі фестываль ежы і рамёстваў – прайшло ў Лудзе. Нашыя землякі годна прадставілі там Беларусь.

Мы разумеем, што гастронамія Латвіі й Літвы ў многім падобная да беларускай. Але я лічу, што ў нас нямала ёсць таго, чаго няма ў суседзяў. На нашых аграсядзібах робяць выдатныя сыры, вараць сапраўдны пітны мёд, нават праводзяць кулінарныя спектаклі (прыкладам, «Свежына ў Міхася», аб

чым распавядала і «КГ»)... Ёсць і іншыя вытанчаныя кулінарныя адметнасці, што не пакінуць сапраўдных гурманаў аб'якавымі.

Выслухаўшы сні. Кліцунову, да слова прыгадаць, што прырост сегмента гастронамічных турыстаў складае 7 – 12 адсоткаў. У Заходняй Еўропе 600 тыс. падарожжаў за год – выключна гастронамічныя. 20 млн паездак маюць гастронамічны матыў. 5 млн турыстаў, якія наведваюць Іспанію, назвалі ежу і віно галоўнай прычынаю свайго выбару. На ежу прыпадае 30 адсоткаў усіх сродкаў, што выдаткоўваюцца ў час падарожжаў.

Надзея СУСЛАВА
Фота аўтара

Ад «КГ»: у бліжэйшых нумарах мы мяркуем працягнуць «смачную» тэму, дзе больш падрабязна спынімся на мерапрыемствах «БЕЛЛА Культура», пазнаёмім з цікавосткамі кулінарны суседніх народаў.

Нашы спачуванні

Пайшла з жыцця **Альбіна Васільеўна ПЯКУЦЬКА** – прафесар, кандыдат педагагічных навук, заслужаны работнік адукацыі Рэспублікі Беларусь, двойчы лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва. Больш за 30 гадоў была загадчыцаю кафедры харавога і вакальнага мастацтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Стваральніца і кіраўнік камернага хору «Дабравест» і мужынскага ансамбля «Vivat» БДУКІМ. Узнагароджаная прыватнааслаўнай царквою ордэнам Ефрасініі Полацкай I і II ступеняў, медалём свяцэннамучаніка прэсвітара Уладзіміра Хіраскі II ступені, іншымі царкоўнымі ўзнагародамі.

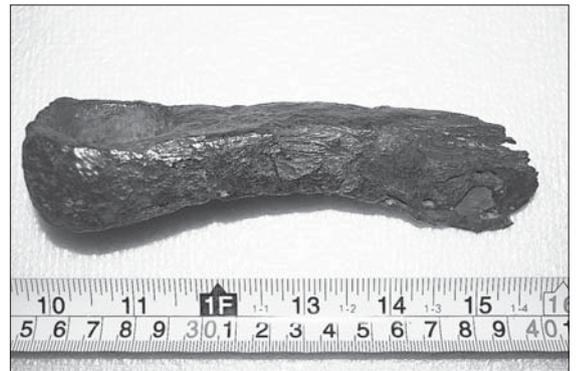

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» выказваюць шчырыя спачуванні родным, блізім і калегам Альбіны Васільеўны Пякуцька.

Сякера з асіповіцкага музея

Сякеру жалезнага веку прынёс у Асіповіцкі краязнаўчы музей калекцыянер і краязнаўца Андрэй Торбін. Знайшоў яе непадалёк вёскі Усціж Асіповіцкага раёна. Прадмет даволі добра захаваны. Ён зроблены з адной жалезнай крыцы, памеры 152 x 44 x 30 мм.

Тэхналогію вырабу гэтай сякеры можна ўявіць нават па фота. Атрыманую ў печы-домніцы крыцу каваль адбіваў ад шлакаў, потым зноў награвяў, каб метал стаў мякчэйшы. Далей загатоўцы надавалася форма кліна, у ёй адгіналася ўніз «дзюба» і круглым прабойнікам рабілася адтуліна пад драўлянае тапарышка.

Сякеры падобнага тыпу выкарыстоўваліся як у плямёнаў паўднёвых археалагічных культураў, так і ў культуры штрыхаванай керамікі на працягу першай паловы першага тысячагоддзя нашай эры.

Юрый КЛЕВАНЕЦ, г. Асіповічы

На тым тыдні...

✓ **14 студзеня** ў Музеі гісторыі горада Брэста прайшла прэзентацыя **арыгінала Берасцейскай Бібліі**. Гэта асобнік, які летась у верасні з рук кіраўніка краіны быў перададзены ў дар гораду на яго 1000-годдзе. Асобнік вельмі цікавы, добра захаваны. На яго старонках безліч самых розных маргіналіяў, якія могуць шмат расказаць пра лёс рыцарства.

✓ **З 16 па 18 студзеня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь прайшла міжнародная навуковая канферэнцыя «**Экспедыцыя працягласцю ў жыццё**». Актуальныя пытанні археалогіі і нумізматыкі Беларусі і сумежных рэгіёнаў». Яна прысвячалася памяці археолага і нумізмата Аляксандра Плавінскага (1952 – 2019). Асноўнымі накірункамі яго працы былі праблемы даследавання пахавальных помнікаў эпохі Сярэднявечча, пытанні вывучэння нумізматыкі Беларусі і суседніх краінаў, археалогія жалезнага веку, пытанні вывучэння старажытнарускіх гарадоў. Было заслухана больш за 110 дакладаў аўтараў з Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, Літвы, Швецыі, Германіі, Францыі, Канады.

З 13 студзеня па 2 лютага ў галерэі музея праходзіць **фотавыстаўка «Экспедыцыя працягласцю ў жыццё»**, на якой дэманструюцца фотаздымкі, звязаныя з жыццёвым і навуковым шляхам А. Плавінскага. Ён даследаваў пахавальныя помнікі (курганы) на Гомельшчыне, Віцебшчыне і Міншчыне: сумесна з Валяцінам Рабцэвічам праводзіў раскопкі курганных могілнікаў Ветачка, Гадзілавічы, Каласы, Мадора, Цагельня, Юдзічы Гомельскай вобласці; Гаравец, Навасёлкі, Нагаўкі, Наўры, Мільты, Таўкачавічы 1-я, Харычы Мінскай вобласці; Ахрэмаўцы, Опса, Укля Віцебскай вобласці. У 2017 г. пад кіраўніцтвам А. Плавінскага каля вёскі Наўры Мядзельскага раёна былі выяўленыя бескурганныя па-

хаванні паводле абраду крэмацыі (такі тып пахаванняў на тэрыторыі рассялення крывічоў знойдзены ўпершыню). Аляксандр Мікалаевіч – пачынальнік «археалагічнай дынастыі», пяцерайчыннай археалагіяй працягваюць займацца яго сыны Мікалай і Уладзімір.

✓ **16 студзеня** ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі прайшла прэзентацыя кнігі «**Государственный кадастр растительного мира Республики Беларусь. Основы кадастра. Первичное обследование 2002 – 2017 гг.**». Гэта найбольш поўнае даведачнае выданне пра аб'екты расліннага свету краіны. Над ім больш за 20 гадоў працавалі навукоўцы Інстытута эксперыментальнай батанікі імя В.Ф. Купрэвіча НАН Беларусі. На 600 старонках прыведзены найбольш поўныя зводныя дадзеныя аб рэдкіх і знікаючых, інвазійных, гаспадарча карысных, інтрадукцываных, апытных ды інш. відах раслінаў і грыбоў, раслінных супольнасцяў і каштоўных насаджэнняў у разрэзе абласцей і адміністрацыйных раёнаў. Змешчаныя больш за 200 картаў і малюнкаў. Дзяржаўны кадастр расліннага свету Беларусі – унікальная інфармацыйная

сістэма, арыгінальная распрацоўка айчынных навукоўцаў, што не мае аналагаў ні ў СНД, ні ў Усходняй Еўропе.

Дамерапрыемства была прымеркаваная выстава кніг, адпаведных тэматыцы новага выдання. У прэзентацыі бралі ўдзел навукоўцы НАН Беларусі, прадстаўнікі Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, Мінскага абласнога і гарадскога камітэтаў прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя.

✓ **16 студзеня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшоў **Дзень літаб'яднання «Маладняк»**, у межах якога былі зладжаныя круглы стол «Маладнякоўскімі крокамі» і святочная імпрэза.

Да 100-годдзя згуртавання пісьменнікаў арганізаваны рэспубліканскі праект «На хвалі часу, у плыні жыцця», што рэалізуецца ў 2019 – 2023 гг. Ініцыятарамі яго стварэння сталі Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры, Беларускае дзяржаўнае архіў-музей літаратуры і мастацтва і Выдавецкі дом «Звязда» (часопіс «Маладоць»).

Пад час круглага стала абмеркавалі ролю літаб'яднання «Маладняк» у станаўленні беларускай літаратуры, а таксама вынікі першага года рэалізацыі і перспектывы праекта, прагучалі даклады, прысвечаныя дзейнасці і спадчыне «маладнякоўцаў».

Пад час святочнай імпрэзы прадставілі рэспубліканскі праект і віртуальны праект «На хвалі часу, у плыні жыцця» і яго новыя раздзелы. На вечарыне выступілі пісьменніца, настаўніца, літаратуразнаўца Ганна Севярынец, сайд-праект «Naka Piano» (Анастасія Шапакоўская і Ірына Кліменка), былі прадстаўлены музычныя і літаратурныя нумары ў выкананні народнага літаратурнага тэатра «Жывое слова».

Завяршылася імпрэза ў музеі кнігі адкрыццём выставы, прысвечанай аб'яднанню «Маладняк» і яго сябрам – В. Маракову, П. Трусу, М. Хведаровічу, А. Ва-

барэку і іншым юбілярам 2019 – пачатку 2020 г.

✓ **17 студзеня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрытая **выстаўка ізраільскага фотамастака Барыса Равіча «Вера. Людзі. Краіны»**. Наведнікі могуць пазнаёміцца з персанальнай выставай фотаработ майстра, што раней была разгорнутая ў Маскве, у музеях Мінска, Гомеля і Гродна. Час захаваны на фотаздымках, што нарадзіліся ў Вене, Мінску, Тбілісі, Барселоне, Парыжы. Аўтар – уладальнік прэміі Гаўдзі, прызга міжнароднай кампаніі «Оранж», прэміі Булата Акуджавы, медалёў і дыпламаў больш як 500 міжнародных выставаў. Вядомы фатограф працуе вялікімі серыямі («Тэрор», «Лаўка», «Людзі і храмы», «Жанчына ў вялікім горадзе»).

✓ У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры ў межах праекта «Вяртаем забытыя імёны» **17 студзеня** прайшло **адкрыццё літаратурна-мастацкай часовай экспазіцыі «Біблія для народа 1692 – 1696 гг. Васіля Кораня»**. Упершыню шырокаму колу наведнікаў прадстаўленыя рэканструяваныя аркушы першай гравіраванай Бібліі для народа ў малюнках, створанай нашым земляком – беларускім майстрам-разьбярком па дрэве Васілём Коранем з мястэчка Дуброўна.

Знаёмыя вуліцы Дэмбрава

3 студзеня ў інтэграванай бібліятэцы аг. Дэмбрава для дзяцей з прышкольнага лагера «Вясёлка» быў праведзены гісторыка-краязнаўчы экскурс «Мая вуліца, мая вёска, мая малая радзіма!». Для месцінаў родным куточкам быў, ёсць і будзе аграгарадок Дэмбрава.

Пад час мерапрыемства дзеці пазнаёміліся з гістарычным мінулым паселішча, здзей-

снілі ўяўную экскурсію па яго вулачках. Вучні даведаліся пра галоўныя слаўтасці – касцёл Святой Тройцы (XVII стагоддзе) і царкву Святога Іаана Багаслова (XIX стагоддзе). Прыгадалі таксама вядомых людзей, ураджэнцаў Дэмбравы, пра сям'ю Скорб, якая ў 2012 і ў 2014 гадах была пераможцам рэспубліканскага конкурсу «Уладар сяла», пра мясцовага мастака Рамуальда

Рыбака, які ў сваіх карцінах выяўляе любоў да роднага краю і яго жыхароў. Згадалі і народны танец «Дэмбраўская кадрыля», занесены ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь.

Пры канцы мерапрыемства бібліятэкар пазнаёміла дзяцей з кніжнай выставай «Зямля, нам дадзеная лёсам».

*Святлана МЕДУШЭЎСКАЯ,
бібліятэкар інтэграванай
бібліятэкі аг. Дэмбрава
Шчучынскага раёна*

Радовішчы Міколы Аўрамчыка

100 гадоў таму 14 студзеня ў вёсцы Плёсы Бабруйскага раёна нарадзіўся будучы літаратар, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Янкі Купалы Мікола Аўрамчык. 3 нагоды юбілею ў розных установах краіны быў арганізаваны шэраг памятных мерапрыемстваў.

У зале беларускай літаратуры Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі з 3 студзеня па 19 лютага праходзіць прысвечаная юбіляру кніжная выстаўка «Голас вернасці». Кніжная спадчына аўтара прадстаўленая ў раздзеле «Запрашэнне да роздму», куды ўвайшлі кніга вершаў «Сустрэчы былых канагонаў», раман «У падземлі», аповесць «Палон», зборнікі вершаў «Пярэдні край», «Шляхамі дружбы», «Ключы жураўліныя», «Універсітэцкі гарадок», «Радовішча», «Агледзіны», «Запрашэнне да роздму» і інш. Раздзел «Майстар беларускай паэзіі» скла-

пераклады з Дж. Байрана, А. Міцкевіча, Г. Франка, М. Джалілія, Л. Украінкі, М. Рылскага і інш. Матэрыялы аб жыцці і творчасці выкладзены ў раздзеле «Нам засталася спадчына».

У дзень народзінаў літаратара ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася літаратурная вечарына на памяці М. Аўрамчыка, да якой прымержвалі адкрыццё выстаўкі «У Доме Якуба Коласа». Назву выстаўкі абралі з радка верша юбіляра, які ён прысвяціў гаспадару і яго дому. Экспазіцыю выстаўкі склалі кнігі Міколы Якаўлевіча, матэрыялы з фондаў музея, асабістага архіва нашчадкаў Якуба Коласа, прыватнай калекцыі сям'і юбіляра.

У вечарыне, якую адкрыў дырэктар музея Аляксандр Храмы, прынялі ўдзел і выступілі прэзідэнт Генрых Далідовіч, паэты Кастусь Цвірка (галоўны рэдактар выдавецтва «Кнігазбор»), Казімір Камейша, Міхась Пазнякоў

(старшыня савета Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі), Яўген Хвалей, Аляксей Камароўскі, журналіст Святлана Воцінава (галоўны рэдактар часопіса «Маладосць»), унучка Якуба Коласа Марыя Міхайлаўна Міцкевіч, нашчадкі М. Аўрамчыка. Пад час імпрэзы прагучалі вершы юбіляра «У Доме Якуба Коласа», «Адліт жураўлёў» і інш.

Вечарыну аздобілі студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Уладзіслаў Баркевіч і Грына Цераш, якія выканалі пяць лірычных інтэрмецца кампазітара Дзмітрыя Смольскага на словы Генрыхы Гейнэ.

15 студзеня ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры ладзілі вечарыну «Сведка эпохі» ў рамках праекта «Дыяменты прыгожага пісьменства», якую правёў навуковы супрацоўнік музея Андрэй Мельнікаў. Пра свае сустрэчы і стасункі з Мікалаем Якаўлевічам распавялі ўнук Аркадзя Куляшова, стваральнік і кіраўнік гурта «Літвіны» Уладзімір Барбераў, калегі па літаратурнай працы Анатоль Вярцінскі, Г. Далідовіч, Васіль Зуёнак, К. Камейша. Аб працы М. Аўрамчыка на пасадзе рэдактара аддзела паэзіі ў часопісе «Маладосць» распавяла С. Воцінава. Словы пра бацьку ад нашчадкаў юбіляра выказала малодшая дачка – Наталля. Музею падаравалі кнігі, асабістыя рэчы і юбілейны медаль удзельніку Вялікай Айчыннай вайны.

17 студзеня ў Бабруйскім краязнаўчым музеі «Гадзіну памяці» земляка адзначылі імпрэзай, у назву якой абралі радок з верша юбіляра «Як тут хлебам, мёдам і грыбамі пахне навакол сама зямля...». Да мерапрыемства сумесна з супрацоўнікамі бібліятэкі № 8 імя Ефрасінні Полацкай была падрыхтаваная выстаўка твораў М. Аўрамчыка, фота і іншыя дакументы.

Малодшая дачка М. Аўрамчыка Наталля

Г. Далідовіч, Я. Хвалей, А. Камароўскі

Наталі КУПРЭВІЧ, фота аўтара

У 2020 годзе спаўняецца

(Падаецца ў зваротна-храналагічным парадку)

Рысінскі Саламон Фёдаравіч (каля 1560, Полацкае ваяв. – 1625), польскі і беларусі паэт-лацініст, філосаф, фалькларыст, этнограф, педагог – 460 гадоў з дня нараджэння.

Светлагорск (Шацілкі; 1560), горад, цэнтр раёна Гомельскай вобласці – 460 гадоў з часу першага ўпамінання.

Чавусы (1560), горад, цэнтр раёна Магілёўскай вобласці – 460 гадоў з часу першага ўпамінання.

Віленскі ўніверсітэт (1570), найстарэйшая навуковая ўстанова Беларусі і Літвы – 450 гадоў з часу заснавання.

Карповіч Лявонцій (свецк. Лонгін (Логвін); каля 1580, Пінск – 1620), рэлігійны дзеяч, пісьменнік-палеміст, адзін з пачынальнікаў айчыннага сістэматычнага багаслоўя, першы архімандрэт Віленскага брацкага Свята-Духавага манастыра, святы Беларускай Праваслаўнай Царквы – 440 гадоў з дня нараджэння.

Кунцэвіч Гасадат (свецк. Іван; 1580 – 1623), уніяцкі царкоўна-палітычны дзеяч Рэчы Паспалітай, святы Рымска-Каталіцкага Касцёла – 440 гадоў з дня нараджэння.

Баплан Гіём Левасэр дэ (каля 1600 – 1673 ці пасля 1675), французскі інжынер-фартыфікатар, картограф, які склаў карту «Вялікае Княства Літоўскае і Белая Русь», дзе ўпершыню назва «Беларусь» вынесена ў загаловак, – 420 гадоў з дня нараджэння.

Семяновіч Казімір (каля 1600 – пасля 1651), інжынер і тэарэтык артылерыі, мысліцель-гуманіст – 420 гадоў з дня нараджэння.

Куцеінская друкарня (Орша; 1630 – 1654), цэнтр беларускага кірылічнага кнігадрукавання пры Аршанскім Куцеінскім Богаяўленскім манастыры – 390 гадоў з пачатку існавання.

Вашчанка Максім Ярмацініч (1650-я, Магілёў – 1708), друкар (Слуцк, Магілёў) і гравёр па медзі, адзін з заснавальнікаў Магілёўскай школы гравюры – 370 гадоў з дня нараджэння.

Казырэўскі Іван Пятровіч (1680 – 1734), землепраходзец, першы даследчык Курыльскіх астравоў і паўднёвай часткі Камчаткі, паходзіў з беларускай шляхты – 340 гадоў з дня нараджэння.

Вашчыла Васіль Мацвеевіч (1690, Клімавіцкі р-н – 1744), кіраўнік сялянскага руху і антыфеадальнага Крычэўскага паўстання 1743 – 1744 гг. – 330 гадоў з дня нараджэння.

Супрасльская друкарня (Беластоцкае ваяв.; пач. 1690-х – 1803), якая існавала пры Супрасльскім Дабравешчанскім манастыры і выпусціла больш за 420 выданняў, сярод якіх буквары славянскай мовы, першы славяна-польскі друкаваны «Лексікон» (1772), першы кірылічны помнік нотадрукавання (1697) і інш. – 330 гадоў з пачатку існавання.

Гескі Ксаверы Дамінік (1700? – 1764), жывапісец, гравёр – 320 гадоў з дня нараджэння.

Глаўбіц Іаган (Ян) Крыштоф (1700? – 1767), беларускі і літоўскі архітэктар, стваральнік шматлікіх каталіцкіх храмаў у Беларусі – 320 гадоў з дня нараджэння.

Агінскі Міхал Казімір (1730 – 1800), дзяржаўны дзеяч Рэчы Паспалітай, кампазітар, пісьменнік, мецэнат – 290 гадоў з дня нараджэння.

Нясвіжскі тэатр Радзівілаў (1740 – 1791 ці 1809), прыворны тэатр, які дасягнуў професійнага ўзроўню і стаў значнай старонкай у гісторыі тэатральнага мастацтва Беларусі, – 280 гадоў з пачатку існавання.

Сітанскі Леан (Лявон; каля 1745, Гродна – 1800), скрыпач, дырыжор, педагог, адзін з найвыдатных музыкантаў свайго часу, пад кіраўніцтвам якога Гродзенская капэла Тызенгаўза стала адной з лепшых у Еўропе, – 275 гадоў з дня нараджэння.

Главацкі Антоні (каля 1750 – 1811), тэатральны мастак і партрэтчыст, творчасць якога звязаная з мастацкім жыццём Беларусі, Літвы і Польшчы, – 270 гадоў з дня нараджэння.

Нясвіжская друкарня (1750-я – 1790-я), заснаваная Радзівіламі, першая на тэрыторыі Беларусі друкарня, дзе выкарыстоўвалі кірыліцу, у ёй выдадзены «Катэхзіс» С. Буднага – першая кніга на беларускай мове – 270 гадоў з пачатку існавання.

Анацэвіч Ігнат Сымонавіч (1780, Бераставіцкі р-н – 1845), гісторык, археограф, архівіст, даследчык гісторыі ВКЛ – 240 гадоў з дня нараджэння.

(Пачатак у №№ 1 і 2. Працяг будзе)

Паколькі піларама знаходзіцца ў былым маёнтку паноў Акушкаў, то знаходка належала ім яшчэ пры польскім часе. Магчыма, гэта быў своеасаблівы герб паноў Акушкаў.

Для пошукаўцаў з'явілася загадка: калі гэта герб паноў Акушкаў, то чаму на ім змешчаны літары E і Z, але няма A або O, што павінна азначаць прозвішча роду Акушка ці Окушка (Okuszko)? Пачалася старанная праца па пошуку гісторыі, звязанай з ініцыяламі E і Z, сярод членаў роду паноў Акушкаў. Аўтары гэтай працы ў школьным кабінэце гісторыі пазнаёміліся з успамінамі былога мясцовага краязнаўцы Пятра Станіслававіча Раловіча, які ў 1960 – 1980-я гады працаваў прапраба і загадчыкам калгаснай піларамы, што знаходзіцца ў былым палацы паноў Акушкаў. Вучні шмат цікавага даведаліся пра гісторыю вёскі Канстанцінава і пра Акушкаў.

Шляхецкі герб «Радван», да якога належаў канстанцінскі род Акушкаў

Школьнае краязнаўства

Манаграма Акушкаў з Канстанцінавага Двара

Крыху больш за дзесяць кіламетраў на захад ад Глыбокага знаходзіцца палацава-паркавы ансамбль. Усімі забыты, нідзе, ні ў якім зборы помнікаў гісторыі і культуры, не ўлічаны. Як быццам яго ніколі не існавала. Усімі забыты, але толькі не ў Карабах, бо тутэйшае сельскагаспадарчае прадпрыемства называецца «Канстанцінаў Двор» – па назве маёнтка.

Чалавека цікавіць гісторыя мясцінаў, дзе жыў. Не застаюцца ўбаку ад спазнавальнай дзейнасці і вучні нашай школы, даследуюць цікавыя знаходкі. Няма звестак сабрана па гісторыі родных вёсак і калектыўнай гаспадаркі, пра яе працаўнікоў, аб падзеях Вялікай Айчыннай вайны.

Ужо некалькі гадоў у нашай школе працуюць аб'яднанне па інтэрсах «Юныя краязнаўцы». Кіруе ім настаўніца гісторыі і грамадазнаўства Лілія Чаронка. Лілія Ануфрыеўна чалавек этнакіраваны, апантаны, улюбёны ў сваю справу. Яе краязнаўчая дзейнасць заслугоўвае павагі і прызнання. Яна працуе як даследчыца, займаецца пошукавай дзейнасцю, разам з вучнямі ўдзельнічае ў раённых, абласных, рэспубліканскіх краязнаўчых конкурсах «Я гэты край Радзімаю заву», «Збяры Беларусь у сваім сэрцы».

Вёска Канстанцінава нічым асаблівым не вылучаецца. Толькі для аўтараў артыкула вёска, яе гістарычныя аб'екты і самі жыхары маюць вялікую цікавасць. Таму «Юныя краязнаўцы» неаднаразова ладзілі суды свае даследчыя экспедыцыі.

Прыканцы мінулага навучальнага года ў час вандроўкі школьнікі знайшлі на дзвярах сучаснай піларамы ўнітарнага прадпрыемства «Канстанцінаў Двор» цікавае насценнае або дзвярное аздабленне – манаграму. Захацелася даведацца, што за таямніцы яна

Насценнае ўпрыгажэнне «Манаграма», знойдзенае ў 2019 годзе ў былым палацы шляхецкага роду Акушкаў, што знаходзіцца ў вёсцы Канстанцінава

хавае. І вучні пачалі займацца пошукам інфармацыі, звестак.

Гэта цікава выкананая разьба па дрэве на кавалку дубовай дошкі, памерам 17 см у даўжыню, 13 см у шырыню, 5 см таўшчыні. Нібы на рыцарскім шчыце, унізе якога знаходзіцца выпуклая галава кая, выразаны лацінскія літары E і Z, пераплеценныя паміж сабой.

Таксама пазнаёміліся з кнігай успамінаў колішняга тутэйшага ксяндза Францішка Завадскага на польскай мове. Перакладзі некаторыя звесткі пра нашу мясцовасць на беларускую мову дапамагла намеснік дырэктара школы Алена Пятроўна Жыдко.

Збіраючы ўспаміны старажылаў, можна было пацвердзіць розныя верагодныя і неверагодныя гісторыі, як Акушкі страцілі маёнтак Канстанцінаў Двор. Аднак усе свярджваюць, што апошнімі яго ўладальнікамі былі яўрэі. Аб апошніх гадах валодання маёнткам Акушкамі вядома менавіта з успамінаў ксяндза Францішка Завадскага, выдадзеных у Вільні ў 1924 годзе: «Альжбета Акушка (народжаная Зяліньская) засталася маладой удавой з трыма малымі дзецьмі. (Магчыма, лічыць Л. Чаронка, менавіта ёй і належала згаданая манаграма: яе імя ды прозвішча да замужжа па-польску пісаліся Elzbieta Zielińska; адсюль маглі ўзяцца пераплеценныя лацінскія E і Z.)

Аўтары працы наведлі Глыбоцкі гісторыка-этнаграфічны музей, атрымалі кансультацыю ў навуковага супрацоўніка Ігара Фёдарова, што дазволіла зрабіць

выснову: выява не з'яўляецца гербам шляхецкага роду Акушкаў. Гэта манаграма з ініцыяламі E і Z, магчыма, была падараваная новай гаспадыні маёнтка – паненцы, якая выйшла замуж за пана Акушка і захоўвала яе як памяць аб родным доме. Пашукаўшы ў інтэрнэце, якія гербы мела шляхта Беларусі, знайшлі, што ўладальнікі Канстанцінавага Двара – Акушкі – належалі да шляхецкага роду гербу «Радван»: на чырвоным фоне – харугва касцельная, на якой крыж, абрамяляюць харугву зверху – пёры паўлінаў, абапал – каляровыя завіткі ўзору.

Ад П. Раловіча ў школе захоўваецца карта канца XVIII стагоддзя, дзе бачна, што маёнтак Акушкаў першапачаткова называўся Барыламі. Менавіта пад такой назвай ён згадваецца ў спісе маёнткаў Мінскай губерні за 1795 год. Валодаў Барыламі Мікалай Акушка. Знаходзіўся маёнтак Барылы дзесці за паўкіламетра на поўнач ад сучаснага Канстанцінава, побач з цяперашнім чыгуначным пераездам цераз раку Маргву. Яшчэ цяпер там бачныя контуры колішніх сажалак. Аднак маёнтак і вёска Барылы загінулі ад пажару прыкладна ў 1812 годзе. Пасля пажару маёнтак адбудаваны на новым месцы і пад новай назвай – Канстанцінаў Двор.

Канчатковае фармаванне палацава-паркавага ансамбля Канстанцінаў Двор адносіцца да сярэдзіны 1830-х гадоў. Як свярджаў П. Раловіч, на адной з пабудоваў маёнтка, лядоўні, на камені ў падмурку стаяла дата пабудовы – 1838 год. Паводле «Слоўніка Геаграфічнага Каралеўства Польскага і іншых краёў славянскіх...» 1883 года выдання да маёнтка Канстанцінаў Двор належалі фальваркі Міхалін і Буенін. Гэта 3500 маргоў абшару, з іх – 1000 маргоў лесу. Зямля ўраджайная, роўная. Меліся бровар і млын. Маёнтак належаў Міхаілу Акушку.

Алена СТАХОЎСКАЯ, дырэктар Карабоўскай дзіцячага сада – сярэдняй школы Глыбоцкага раёна імя Р.І. Мацеюна

Эскіз палаца Акушкаў у стылі класіцызму, выкананы краязнаўцам Уладзімірам Скрабатуном

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Рэчка Няміза і пасяленне Няміза

953 гады таму адбылася жудасная па сваёй жорсткасці бітва войскаў кіеўскага, чарнігаўскага і пераяслаўскага князёў Ізяслава, Святаслава і Усевалада Яраславічаў з войскам полацкага князя Усяслава Брачыславіча. Памяць пра яе засталася ў радках грунтоўнай летапіснай эпопеі «Слова пра паход Ігаравы»: «... на Немізе снопы стелюць из голов... Немізе кровави брезе не бологомъ бяхуць посеяни, посеяни костыми рускихъ сыновъ»; у «Аповесці мінулых гадоў»: Яраславічы «... пойдоша к Немізе, и Всеславъ поиде противу. И совокупишася обои на Немізе, месяца марта въ 3 день; и бяше снегъ велик, и поидоша противу себе»; у каляровай мініяцюры «Радзівілаўскага летапісу» і ў назве невялікай рачулки – Нямігі).

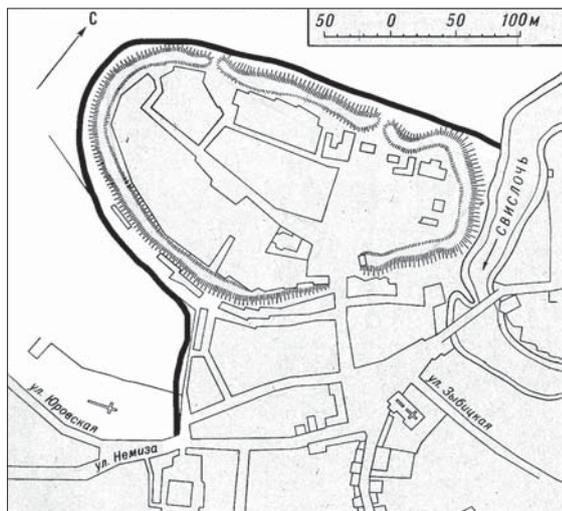
Сярод навукоўцаў распачаліся спрэчкі пра месцы і храналагію падзеяў бітвы 1067 г. Галоўнай асновай выявіліся пытанні: дзе быў горад Менск 1067 г., і ці было на той час пасяленне Няміза? Летапіс не пакінуў ні дакладнай арыенціроўкі адносна месца горада Менска і пасялення Нямізы, ні адлегласці паміж імі.

Рэчутым, што ў «Аповесці мінулых гадоў» супрацьстаянне Яраславічаў з Усяславам Брачыславічам падаецца быццам сучасным, непарыўным, але ўсё ж падзяляецца на два эпизоды. Першы – захон Менска і жалівае вынішчэнне Яраславічамі мужчынскай часткі менчукоў, а другі, як кульмінацыя ўсёй падзеі, – вобразнае адлюстраванне крывавай сечы на берагах Нямізы паміж войскамі Яраславічаў і полацкага князя, што сталася згодна «Слова...» – вынікам міжусобицы.

Адныя навукоўцы выдзяляюць з гэтай падзеі ў асобныя па часе і месцы эпизоды: спачатку на Строчыцкім гарадзішчы, якое месціцца пры рэчцы Менка, правага прытока рэчкі Пліч, а затым на рэчцы Няміза. Яны абаяраюцца на тое, што ў назвах рачулки Менкі і горада Менска аднолькавы корань «мен». Таму, лічыцца, Строчыцкае гарадзішча і было першапачатковым Менскам, які пасля знішчэння быў «перанесены» на бераг Свіслачы.

Другія судносяць Менск XI ст. з горадам на беразе Свіслачы, ад якога войскі Яраславічаў, як прапануе доктар гістарычных навук Э. Загарульскі, пайшлі да пасялення Няміза, таму што, зазначае даследчык, згодна з іншымі летапіснымі тэкстамі выраз «пойти к...», які прыменены ў летапісе, засведчвае рух да населенага пункта, і адносна прыназоўніка «на», калі гаворка ідзе пра рэчку. І са-

праўды гэта так. У «Аповесці...» гаворыцца пра месца бітвы выразам «на Нямізе», і ў «Слове...» прыназоўнік «на» каларытна і яскрава сведчыць трагедыю і вынікі бойкі на рэчцы Няміза.

Менскі замак на плане 1793 г. з абводам рэччышча Нямігі (пунктырнай лініяй)

Сёння рэчка Няміга (летапісная Няміза) затайманая ў водаадводнай трубе пад вуліцай Няміга (да XVIII ст. вуліца Няміцкая), якая і атрымала назву ад рачулки. Археалагічнымі раскопкі 1985 – 1987 гг. на месцы будучай станцыі метро «Няміга» вызначаны сток рачулки ў Свіслач. Паблізу сучаснага моста, што злучае вуліцы М. Багдановіча і Нямігу, можна ўбачыць у сцяне набярэжнай правага берага Свіслачы вусце Нямігі ў выглядзе дзвюх квадратных адтулінаў, што прыблізна адпавядаюць месцы старажытнага вусця. У познім сярэднявеччы (у сучаснай гістарычнай навуцы гэты перыяд на тэрыторыі Беларусі XIV – XVI стст.) на абалоне ракі паблізу вытоку размяшчаўся Нізкі (Ніжні) рынак, плошча якога на працягу шэрагу дзесяцігоддзяў пашырлася, і ў выніку

рачулка была перагароджаная земляной грэбляй, умацаванай убітымі ў грунт палямі. Перакрыты праток быў скіраваны ў абвод замка праз заходнюю і паўночную часткі абарончага рова да Свіслачы. У 1987 г. аўтар вёў нагляд за землянымі работамі метрабудаўцаў па вуліцы Замкавай на пляцоўцы за будынкам № 7 па праспекце Пераможцаў. У вырытым катлаване вільготны слой чорнага колеру, уласцівы не толькі культурным, але і балюцістым адкладам, прасочваецца да глыбіні звыш 8-і метраў, а паверхнія частцы ўсходняга профілю сценкі катлавана зафіксаваныя бярвеннай крайняй заходняй лініі абарончага вала замка часу яго першапачатковага будаўніцтва. Структура і тэх-

пры моцных летніх ападкаў у гэтую даліну сцякалі з схілаў водныя патокі, якія запаўнялі ўсю прастору вуліцы, пра што ёсць дакументальныя сведчанні. Летнія залевы з значным падтапленнем вуліцы Нямігі адбываюцца амаль кожны год і ў нашыя часы. Аўтар стаў сведкам моцы і масы водных патокаў, калі ўлетку 1988 г. пад час лійню праз ускрыты метрабудаўцамі бетонны вадавод Нямігі дыяметрам больш за 2 метры, пабудаваны яшчэ ў 1930-х гг., за паўгадзіны быў затоплены вадаспадам катлаван будучай станцыі метро «Няміга» на палову ўсёй 15-метровай глыбіні.

Няміза-Няміга стурэманіла на працягу многіх стагоддзяў. Назва невялікай рэчкі стала неад'емнай часткай гарадскога асяродка. Рэчка, а з ёй і вуліца Няміга, разам з замкам, самыя першыя старадаўнія ўрбаністычныя адметнасці месца.

У адным з летапісаў, у гістарычна-геаграфічным творы «Спісе рускіх гарадоў далёкіх і блізкіх», складзеным у канцы XIV ст., у якім змешчаны пералік «рускіх» гарадоў Усходняй Еўропы, ўзгадваецца горад «Неміза». Верагодна насць паходжання назвы пасялення ад назвы ракі не адваргае тэрытарыяльна блізкае іх размяшчэнне. З улікам гэтага храналагічнага часу, аднак невялікая рачулка «ўдастоілася» згадкі, магчыма, з-за маштабаў крывавай бітвы і яе выніку. Чаму ж не звяртаюць увагі летапісы на пасяленне Няміза? Яшчэ з перыяду парання сярэднявечча, якое ў кантэксце агульнаеўрапейскай гісторыі пачынаецца з канца V ст., некаторыя пасяленні абгароджваюцца драўлянай сцяляю на абарончым сцяльным вале або ўкапанымі па яго грэбні ступамі. Велічыня і моц умацаванняў залежала ад колькасці насельніцтва і значнасці пасялення. Археалагічнымі раскопкі і іншыя абарончыя ўмацаванні паблізу Менскага замка, што на Свіслачы, не зафіксаваныя. Сучасная беларуская тапанімія налічвае мноства прыкладаў, калі словамі «горад», «гарадзішча» абазначаліся месцы зніклых умацаваных і неўмацаваных пасяленняў, якія з цягам часу прыйшлі ў заняпад з-за розных абставінаў. Верагодна, што і ў XIV ст. такая тэрміналогія таксама ўжывалася як аснова пры абазначэнні месца старадаўняга пасялення.

Ёсць нямаля прыкладаў, калі ў межы сярэднявечнага горада ўваходзіць неад'емная тэрытарыяльная адзінка іншае пасяленне з сваёй назвай. Часткі гарадской тэрыторыі, якія адрозніваліся ўзроўнем эканомікі, географічным размяшчэннем, палітычным і гістарычным станам, этнічным складам, набывалі характэрную для іх аснову ў назве, якая дапаўнялася дадатковай формай віда пасялення, напрыклад: горад, прадмесце, слабада, канец (канцавая частка вуліцы). Ад часоў позняга сярэднявечча ў Менску Нізкі (Ніжні) рынак і Верхні рынак дубіраваліся назвамі адпаведна Ніжні горад, Верхні горад; былі Татарскае прадмесце, Траецкае прадмесце, Татарскі канец. Тэрытарыяльна абазначанай адзінкай горада Менска быў і замак. Усе яны былі пад гарадской юрысдыкцыяй, падпарадкоўваліся гарадскім уладам. Можа, і «горад» Няміза XIV ст. таксама быў адным з раёнаў Менска на Свіслачы? Звычайна назвы водных аб'ектаў (гідронімы) не толькі становяцца базай асновай у назве паселішчаў, але існуюць нават пасля іх знікнення.

Гідронім больш устойлівы моўны элемент географічнага ландшафту. З XVI ст. у гарадскіх дакументах назва рэчкі Нямігі не ўзгадваецца як частка Нізкага (Ніжняга) рынку. Ён сваёй тэрытарыяльнай прасторай заняў былі абшар прызамкавай абалона. Назва рынку паступова «выцесніла» з моўнага ўжытку напамін пра рэчку ў межах сваёй прасторы. Больш нідзе не фіксаваўся ўзгаданымі дакументам XIV ст. «горад» Няміза, які павінен размяшчацца па беразе Нямігі, згодна з логікай у атрыманы назвы пасялення ад назвы воднага аб'екта. Дзе ж знаходзіўся «горад» Няміза XIV ст., летапісная Няміза «Аповесці мінулых гадоў»? Мяркую, што ў спісе рускіх гарадоў XIV ст. формай «горад Няміза» засведчаная на той час у Менску на Свіслачы частка яго тэрыторыі як напамін даўніны былога пасялення. Пацвердзіць або абвергнуць гэтае меркаванне – наша важная задача ў высвятленні тапаніміі Менска 1067 года.

Пётр РУСАЎ, археолаг

Ад рэдакцыі. Гэтым артыкулам вядомы археолаг пачынае цыкл некалькіх публікацый, прысвечаных адной з найвялікшых загадак айчынай гісторыі – дзе пачатак сённяшняй сталіцы Рэспублікі Беларусь? У наступных нумарах плануем прадставіць свае версіі.

Кніжная спадчына Уладзіслава Сыракомлі вернецца ў Беларусь

Сапраўдным падарункам для Беларусі будзе вяртанне і перадача ў дар Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі вялікай калекцыі прыжыццёвых і пасмяротных выданняў (звыш 50-і кнігі) знакамітага беларускага і польскага паэта Уладзіслава Сыракомлі. Большасць з іх вельмі рэдкая і раней у Беларусі адсутнічала.

Унікальная калекцыя рарытэтаў, у ліку якіх арыгінал рэдчай фатаграфіі Уладзіслава Сыракомлі ў маладосці, была набытая ў прыватнага калекцыянера дзякуючы падтрымцы Ганаровага консула Беларусі ў Лазане Андрэя Нажаскіна і Часовага паверанага ў справах Рэспублікі Беларусь у Швейцарскай Канфедэрацыі Паўла Мапукевіча.

Больш як паўгода перад тым супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі вялі перамовы аб набыцці гэтай калекцыі, была праведзена экспертыза кожнай кнігі, правераны іх сапраўднасць і каштоўнасць. Ужо сёння можна казаць, што калекцыя абсалютна ўнікальная. Многія выданні захавалі арыгінальныя выдавецкія пераплёты, якія звычайна страчваюцца ў бібліятэках за доўгія гады актыўнага выкарыстання.

Урачыстая цырымонія перадачы і прадстаўленне кніжнай спадчыны Уладзіслава Сыракомлі адбудуцца пэўна.

Паводле інфармацыі НББ

«Пішу аб тым, што сэрцам чую...»

Прапаную ўвазе чытачоў інтэрв'ю з паэтэсай, членам Саюза беларускіх пісьменнікаў, кандыдатам сельскагаспадарчых навук, былым дацэнтам і выкладчыкам Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, ураджэнкай вёскі Рэкта Клімавіцкага раёна Лідзій Мініч (Андрэявай) з нагоды яе 80-гадовага юбілею.

Для маёй субясединцы асабліва памятным стаў 2018 год, бо ён быў асабліва шчодры на ўзнагароды, айчынныя і замежныя. А за паэму аб Горках патрапіла ў лік топ-10 па Горацкім раёне, дзе цяпер жыве.

Вершы Л. Мініч не толькі друкуюцца, але гучаць са сцэны і ў песнях, выкарыстоўваюцца пад час розных мерапрыемстваў і ў шматлікіх, дзволі частых, сустрэчах з чытачамі.

Лідзія Андрэяўна, як прыйшло да Вас захапленне паэтычным словам?

— З'явіўся вольны час пасля выхаду на пенсію для роздуму аб жыцці. Чаму менавіта паэтычным словам, нават не магу дакладна адказаць. Можна, таму, што паэтычным словам зручна сказаць аб галоўным, каратка і ёмка, як аб гэтым выказала думку ў сваім вершы «Паэту»: «І бяспечны мой край можна ўкласці радочкі ў чатыры...»

Відаць, таму захапіліся паэзіяй, што цяпер, у сталым узросце, Вам ёсць аб чым сказаць людзям?

— Бясспрэчна і, як я ўпэўнілася, гэта мае надрэны вынік з абодвух бакоў.

Выйшла з друку чарговая Ваша кніжка? Ці будучы наступны?

— Выйшлі 11 кніг, большасць з іх – вершы. Ёсць і кнігі адукацыйна-выхаваўчага прызначэння («Мая сям'я ад А да Я», «У сваім краі, як у раі» – для дзяцей; «На хвалю вечнасці» – міфы і легенды старажытнай Грэцыі). Апошняя ж дзве – «Тут росы бялей...» (2018) і «Атожылікі» (2019) – гэта паэмы, прысвечаныя Году малой радзімы. Дарэчы, «Атожылікі», адзінаццатая па ліку

мая кніжка, прэзентавалася ў Клімавіцкай цэнтральнай бібліятэцы, бо прысвечаная маёй радзіме. Да таго ж галоўны яе герой – зямляк (Аляксандр Мікалаевіч Галкоўскі з вёскі Судзілы, чалавек неардынарны, гаспадарлівы вясковец. – **Аўт.**). Рытухуца да выхаду ў свет зборнік перакладаў.

Недзе прачытаў, што свой першы верш Вы надрукавалі ў раённай газеце ўжо знаходзячыся на пенсіі. А калі быў складзены, напісаны на паперы алоўкам, Ваш самы першы верш?

— Першы верш быў «Бацькаўшчына», ён мае сваю гісторыю. Аспачатку з'явіліся тры вершы (на рускай мове) на старонцы раённай газеты «Ленінскі шлях» у 1999 годзе. Вядома, саромелася іх выносіць на суд чытача, таму і ўзяла псеўданім:

...І псеўданімаў

не шукала:

У вёсцы проста называлі

Мяне – Андрэева дачка...

У такім узросце (59 гадоў)... – для мяне гэта было выпрабаванне.

Мяркую, што Вы і раней пісалі вершы, але не друкавалі, як прызнаюцца многія аўтары?

— Не пісала і аб тым не марыла. Праўда, час ад часу выкарыстоўвала «рыфмоўкі» па выпадку – павіншаваць, падзякаваць чалавеку і да т.п., але тут жа яны і выкідаліся.

Акрамя кніг, дзе яшчэ пабачылі свет Вашыя паэтычныя радкі?

— У горацкай раённай газеце мае вершы з'яўляюцца нярэдка, у абласной аграпрамысловай «Зямля і людзі», сталічных «Літаратура і мастацтва», «Культура», «Белорусская нива», у газеце БДСГА «Савецкі студэнт»,

часопісе «Вожык». А яшчэ ў зборніках літаратурнага аб'яднання «Роднае слова», у «Акадэмічным вянку» літаратурнага аб'яднання «Парнас» (пяць зборнікаў), у кнізе «У краі бязрозавых гаёў» (аўтары У. Ліўшыц і А. Бяляцкі); у кнізе У. Ліўшыца «Іцхак Каганай. Рыцар іўрыту з Беларусі» (2017). Таксама на старонках альманаха Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў «Брама» (2015 – 2018), «Славянская лира» (2017 – 2018), «Под небом рязанским» ды інш. Страфа з майго верша «Ты – Радзіма мая, я цябе ўслаўляю...» доўгія гады стаяла на сайце Горацкага райвыканкама.

Вам блізкая тэма дружбы паміж народамі?

— У маіх зборніках ёсць раздзел «Мя я як помнік». З любоўю аддаю даніну павагі Уладзіміру Высоцкаму, Уладзіміру Мулявіну, Сяргею Ясеніну, Марыне Цытаевай і іншым прысвечаным ім вершамі і перакладамі іх бяспечных твораў.

Нямала радкоў Вы прысвяцілі Радзіме, яе ўслаўляючы...

— І я зараз не магу да канца выказаць усёй любові да Бацькаўшчыны.

Паэзія – гэта Ваше адзінае захапленне?

— На працягу ўсяго жыцця я спявала ў розных калектывах: у студэнцкіх гадах,

пасля ў народным вальным ансамблі «Рэчанька», у народным хоры «Спадчына».

Кім Вы марылі стаць у дзяцінстве і кім потым сталі?

— Юная душа не можа не марыць. Спрабавала ўявіць сябе актрысай (але як цалавацца потым з усімі?). Марыла стаць доктарам і абавязкова – хірургам (а як жыць пасля, калі зробіш няўдала аперацыю?). Вось так і прыйшла да самай зямной спецыяльнасці – заатэхніка.

А які ўражанні застаюцца ў Вас пасля наведвання малой радзімы – нашай Клімавіччыны?

— Асабліва – шчымліва, адчуванне чагосьці недадзенага сваёй бацькаўшчыне.

Вы доўгі час працавалі на выкладчыцкай ніве, і гонар кожнага настаўніка – яго вучні. Кім з іх вы можаце па-сапраўднаму цяпер ганарыцца?

— Шмат кім. Не ведаю тых, хто б з іх пайшоў па слізкай дарожцы. А адзін з былых студэнтаў сам моцна стаіць на нагах і не забывае дапамагчы мне пры выданні кніг. Ці ж гэта не гонар?

А ці былі ў Вас у жыцці такія настаўнікі, якіх Вы маглі б цяпер успомніць цёплым словам?

— Я помню ўсіх сваіх настаўнікаў – і ў Судзілаўскай СШ, і ў школе № 3 г. Клімавічы.

Гэта і Капіталіна Іванаўна Аўчынікава – класны кіраўнік (выкладала рускую мову і літаратуру), Лідзія Мікалаеўна (беларускую мову і літаратуру), Міхаіл Рыгоравіч (матэматыку) і іншыя...

А ў літаратурнай творчасці хто дапамог Вам у дарозе да трапнага паэтычнага слова?

— Мне пашчасціла сустраць цудоўных, таленавітых, добразычлівых літаратараў, дзякуючы якім з'явілася ўпэўненасць у сабе, жаданне ўдасканальваць свае творы. Гэта светлай памяці Барыс Магаліф – вялікі эрудыт, шматгранная асоба і бескампромісны чалавек у стаўленні да справы. А яшчэ члены Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Саламаха і Павел Саковіч (на жаль, апошняга ўжо няма з намі). Яны натхнілі мяне на выданне дзіцячай кнігі. Шчыра дзякую Анатолю Экаву, Міхасю Уласенку, Уладзіміру Ліўшыцу, Мікалаю Яцкову за ацэнку, веру і надзею.

Вашыя любімыя аўтары, з якіх бераце прыклад у сваёй творчасці, якіх любіце чытаць і перачытваць?

— Вядома ж, Васіль Быкаў, Уладзімір Караткевіч, Ніл Гілевіч... А таксама паэты, вершы якіх загучалі ў маім перакладах на роднай мове. Настольная кніжка – вершы Максіма Багдановіча.

Дзякую за шчырую гутарку, Лідзія Андрэяўна! Адусяго сэрца віншую Вас з паважным юбілеем! І надалей Вам творчага натхнення, плёну і здароўя!

— Дзякую і Вам, Іван Мікалаевіч, а таксама – чытачам, і гэтую ўдзячнасць хачу выказаць сваімі паэтычнымі радкамі:

...Ёсць два галоўныя,
два цудоўныя слоўкі –
Ад вас душою часта

іх лаўлю,
Аблашчу сэрцам
І адпраўлю зноўку:

«Вам ДЗЯКУЮ за ўсё!
Я вас ЛЮБЛЮ!»

Гутарыў Іван ЛАПО,
журналіст, краязнаўца,
член Беларускага
саюза журналістаў
Фота Надзеі САБІРАВАЙ

Праваслаўны каляндар

19 красавіка – Светлае Уваскрэсенне Хрыстовае. Пасха. Вялікдзень

Дванадцятая святы
7 студзеня, аўторак – Нараджэнне Хрыстовае

19 студзеня, нядзеля – Хрышчэнне Гасподняе

15 лютага, субота – Стрэчанне Гасподняе (Грамніцы)

7 красавіка, аўторак – Дабравешчанне Прасвятой Багародзіцы

12 красавіка, нядзеля – Уваход Гасподні ў Іерусалім. Вербная нядзеля

28 мая, чацвер – Узнясенне Гасподняе

7 чэрвеня, нядзеля – Дзень Святой Тройцы. Пяцідзятніца

19 жніўня, серада – Перамяненне Гасподняе

28 жніўня, пятніца – Успенне Прасвятой Багародзіцы

21 верасня, панядзелак – Нараджэнне Прасвятой Багародзіцы

27 – верасня, нядзеля – Узвіжанне Крыжа Гасподняга

4 снежня, пятніца – Увядзенне ў храм Прасвятой Багародзіцы

Вялікія святы

14 студзеня, аўторак – Абрэзанне Гасподняе і памяць свяціцеля Васілія Вялікага

7 ліпеня, аўторак – Нараджэнне Іаана Праддзечы

12 ліпеня, нядзеля – Святых першавярхоўных апосталаў Пятра і Паўла

11 верасня, пятніца – Усекнавенне галавы Іаана Праддзечы

14 кастрычніка, серада – Пакроў Прасвятой Багародзіцы

Саборы Беларuskіх святых

28 – чэрвеня, нядзеля – Сабор Беларuskіх святых

1 лістапада, нядзеля – Сабор навамучанікаў і вызнаўцаў зямлі Беларускай

Шматдзённыя пасты

Вялікі пост – з 2 сакавіка да 18 красавіка

Пятроў пост – з 15 чэрвеня да 11 ліпеня

Успенскі пост – з 14 жніўня да 27 жніўня

Пост перад Народзінамі Хрыстовымі – з 28 лістапада да 6 студзеня 2021 года

Аднадзённыя пасты

Серада і пятніца цягам усяго года, за выключэннем усёдніх тыдняў і Каляднага перыяду

Навчэр'е Богаяўлення – 18 студзеня

Усекнавенне галавы Іаана Праддзечы – 11 верасня

Узвіжанне Крыжа Гасподняга – 27 верасня

Усёдняя тыдні (па серадах і пятніцах посту няма)

Калядны перыяд – з 7 да 17 студзеня

Мытара і фарысея – з 9 да 15 лютага

Сырны (масленічны) – з 24 лютага да 1 сакавіка

Велікодны (Светлы) тыдзень – з 19 да 25 красавіка

Траецкі тыдзень – з 7 да 13 чэрвеня

Дні асаблівага памінання спачылых

Памінане ўсіх спачылых, хто пацярпеў у час ганенняў за веру Хрыстовую – 9 лютага

Субота мясапусная – 22 лютага

Субота 2-га тыдня Вялікага посту – 14 сакавіка

Субота 3-га тыдня Вялікага посту – 21 сакавіка

Субота 4-га тыдня Вялікага посту – 28 сакавіка

Радаўніца – 28 красавіка

Памінане спачылых воінаў – 9 мая

Субота Траецкая – 6 чэрвеня

Субота Дзімітраўская – 7 лістапада

Рыма-каталіцкі каляндар

1 студзеня – Святой Багародзіцы Марыі

6 студзеня – Аб'яўленне Пана (Тры Каралі)

12 студзеня – Хрост Пана

2 лютага – Ахвяраванне Пана

26 лютага – Папялец (пачатак Вялікага посту)

1 сакавіка – Першая нядзеля Вялікага посту

19 сакавіка – Святога Юзафа

25 сакавіка – Звеставанне Пана

5 красавіка – Пальмовая нядзеля

12 красавіка – Вялікдзень

19 красавіка – Божай міласэрнасці

21 мая – Унебаўшэсце Пана

31 мая – Спасланне Духа Святога

4 чэрвеня – Езуса Хрыста, Найвышэйшага і Вечнага Святара

11 чэрвеня – Найсвяцейшага Цела і Крыві Хрыста

19 чэрвеня – Найсвяцейшага Сэрца Езуса

24 чэрвеня – Нараджэнне святога Яна Хрысціцеля

29 чэрвеня – Святых апосталаў Пятра і Паўла

2 ліпеня – Найсвяцейшай Панны Марыі Будслаўскай

6 жніўня – Перамяненне Пана

15 жніўня – Унебаўзяцце Найсвяцейшай Панны Марыі

8 верасня – Нараджэнне Найсвяцейшай Панны Марыі

14 верасня – Узвышэнне Святога Крыжа

29 верасня – Святых Арханёлаў

1 лістапада – Усіх Святых

2 лістапада – Успамін усіх памерлых вернікаў

29 лістапада – Першая нядзеля Адвэнту

8 снежня – Беззаганнага Зачацця Найсвяцейшай Панны Марыі

25 снежня – Нараджэнне Пана

27 снежня – Святой Сям'і

Грэка-каталіцкі каляндар

12 красавіка – Пасха Хрыстова (Вялікдзень)

Дванадцятая святы

6 студзеня – Богаяўленне (Вадохрышча)

2 лютага – Сустрэча Госпада нашага Ісуса Хрыста (Грамніцы)

25 сакавіка – Дабравешчанне

5 красавіка – Уваход Гасподні ў Іерусалім (Вербніца)

21 траўня – Узнясенне Гасподняе (Ушэсце)

31 траўня – Сашэсце Святога Духа (Тройца)

6 жніўня – Успенне Найсвяцейшай Багародзіцы

15 жніўня – Найсвяцейшай Багародзіцы

8 верасня – Крыжаўзвышэнне

14 верасня – Уваход у Храм Найсвяцейшай Багародзіцы

21 лістапада – Нараджэнне Хрыстовае (Каляды)

Вялікія святы

1 студзеня – Абрэзанне Гасподняе

24 чэрвеня – Нараджэнне св. Яна Прадвесніка і Хрысціцеля

29 чэрвеня – Святых вярхоўных апосталаў Пятра і Паўла

29 жніўня – Адсячэнне галавы св. Яна Прадвесніка і Хрысціцеля

1 кастрычніка – Покрыва Найсвяцейшай Багародзіцы

Дні ўспаміну памерлых

15 лютага – Мясापусная бацькоўская субота

22 лютага – Успамін усіх святых айцоў, манахаў і поснікаў

14 сакавіка – Субота 3-га тыдня Вялікага посту

21 сакавіка – Субота 4-га тыдня Вялікага посту

21 красавіка – Радаўніца

30 траўня – Траецкая бацькоўская субота

24 кастрычнік – Змітраўская бацькоўская субота

2 лістапада – Дзяды, дзень успаміну памерлых

Лютэранскі каляндар

1 студзеня – Новы год, Абразанне і нарачэнне імя Ісуса

6 студзеня – Богаяўленне, Эпіфанія

25 – студзеня – Дзень абарачэння святога апостала Паўла

2 лютага – Стрэчанне Гасподняе

26 лютага – Папяльцовая серада, пачатак Пакутнага часу

6 сакавіка – Сусветны дзень малітвы

25 сакавіка – Дабравешчанне Найсвятой Багародзіцы

5 красавіка – Вербная нядзеля

9 красавіка – Вялікі чацвер, Дзень усталявання Прыцасця

10 красавіка – Пакутнае пятніца

12 красавіка – Вялікдзень

25 красавіка – Дзень святога евангеліста Марка

21 мая – Узнясенне Гасподняе

31 мая – Пяцідзятніца, святая сашэсця Святога Духа

7 чэрвеня – Тройца – святая Святога Трыадзіства

24 чэрвеня – Свята Нараджэння Іаана Хрысціцеля

25 чэрвеня – Дзень Аўгсбургскага веравызнання

29 чэрвеня – Дзень святых апосталаў Пятра і Паўла

2 ліпеня – Дзень наведвання Марыя Елісаветы

28 жніўня – Дзень памяці ахвяраў палітычных рэпрэсіяў

21 верасня – Дзень апостала і евангеліста Мацвея

29 верасня – Дзень архангела Міхаіла і ўсіх анёлаў

4 кастрычніка – Свята падзякі за ўраджай

18 кастрычніка – Дзень евангеліста Лукі

30 кастрычніка – Дзень памінання ахвараў гвалту, вайны і тэрору

31 кастрычніка – Дзень Рэфармацыі

11 лістапада – Дзень святога Марціна

18 лістапада – Дзень пакаяння і малітвы

22 лістапада – Дзень памінання спачылых. Нядзеля вечнасці

24 снежня – Куцця

25 снежня – Нараджэнне Хрыстовае

26 снежня – Дзень першапакутніка Стэфана

27 снежня – Дзень апостала і евангеліста Іаана

31 снежня – Дзень бязвінна забітых немаўлятаў

31 снежня – Пярэдадзень Новага года

Іўдзейскі каляндар

7 студзеня – Пост 10 тэвета

10 лютага – Ту бі-Шват

9 сакавіка – Пост Эстэр

10 сакавіка – Пурым

9 – 16 красавіка – Песах 1 – 2-і дзень

15 – 16 красавіка – Песах 7 – 8-ы дзень

12 мая – Лаг ба-Омер

29 – 30 мая – Шавуот

9 ліпеня – Пост 17 тамуза

30 ліпеня – Пост 9 Ава

5 жніўня – Ту бі-Аў

19 – 20 верасня – Рош ха-Шана

28 верасня – Ём Кіпур

3 – 9 кастрычніка – Сукот

10 – 11 кастрычніка – Шміні Ацэрэт

11 – 18 снежня – Ханука

25 снежня – Пост 10 тэвета

Усе яўрэйскія святы пачынаюцца напярэдадні ўвечары.

Мусульманскі каляндар

27 лютага – Ноч Рагаіб

21 сакавіка – Ноч Мірадж

7 красавіка – Ноч Бараа

24 красавіка – Пачатак месяца посту – Рамазан

19 мая – Ноч аль-Кадр

24 мая – Ураза-Байрам

30 ліпеня – Дзень стаяння на гары Арафат

31 ліпеня – Курбан-Байрам

20 жніўня – Новы 1442 год па Хіджры

29 жніўня – Ашура, дзень памінання прарокаў і пасланнікаў Алаха

28 кастрычніка – Ноч нараджэння Прарока Мухамада (Маўлід ан-Набі)

Прысвячаецца Леаніду Дайнеку і Міколу Аўрамчыку

Уздоўж

1. «Малодосць і «...». Літаратурна-мастацкія часопісы, у якіх працаваў паэт, празаік, перакладчык, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны Мікола Аўрамчык; 14-га студзеня – 100 гадоў з дня яго нараджэння. 3. «... добры, Мінск!». Верш М. Аўрамчыка. 5. «... ваўкалака». Гістарычны раман Леаніда Дайнекі, за які, як і за раман «Меч князя Вячкі», пісьменнік быў узнагароджаны прэміяй К. Каліноўскага; быў ён таксама ўзнагароджаны медалём «500-годдзе Аршанскай бітвы». 28-га студзеня – 80 гадоў з дня нараджэння пісьменніка. 8. Буйны беларускі горад, дзе ў раённай газеце «Камуніст» быў упершыню надрукаваны верш М. Аўрамчыка. 9. «Той налева, той направа – // сьцеішая бы кущыя. // А ... шукае праўды // За цану жыцця». З верша Ларысы Геніюш «...». 10. «Мая ... саракавая». Зборнік вершаў Л. Дайнекі (1979 г.). 12. Намеценая ветрам гурба снегу. 14. Лёд пачарнеў, ... шуміць – чакай адлігі (прыкм.). 16. Адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка ў Грэцыі. 17. «Мабыць, ад таго і слова "краты" // Нездарма на ўвазе меў ..., // Ёміста назваўшы партакратамі // Крымінальна-палітычны зборд». З верша М. Аўрамчыка «Метамарфоза». 19. «... жураўлёў». Верш М. Аўрам-

чыка, якому ў 1939 годзе даў высокую адзнаку Якуб Колас. 21. Адзінка падліку выйгрышаў у спартыўных спаборніцтвах. 22. Лягальны апарат. 26. ... не лета, у шубу адзета (прыкм.). 27. «Не трапіў жа я ў сталінскі ..., // Таму, што нарадзіўся пазнавата». З верша М. Аўрамчыка «Хоць я не дзяк». 28. Назва зборніка вершаў для дзяцей М. Аўрамчыка (1950 г.).

Упоперак

1. Узоры правільнага і прыгожага пісьма. 2. Рэчаіснасьць. 3. Тое, што і падарунак. 4. Беражы ... у вялікі мароз (прыкм.). 5. Якое ..., такое і племя (прыкм.). 6. Сведчанне чаго-небудзь. 7. Устройтва ў складзе вылічальнай сістэмы, што прызначанае для ўводу інфармацыі ў сістэму і вываду інфармацыі з яе. 10. Вялікі камень. 11. «... былых канагонаў». Зборнік вершаў М. Аўрамчыка, за які ён быў узнагароджаны літаратурнай прэміяй імя Янкі Купалы (1964 г.). 13. Тое, што і памідор. 15. Дастаўка, адвоз чаго-, каго-небудзь куды-небудзь. 18. Кошка сцяну дзярэ – да непагадзі, клубком ляжыць – на ... (прыкм.). 20. «На Новы год пасвяткаваць // У горад завітала ...». З верша «...» Максіма Танка, якога М. Аўрамчык лічыў сваім настаўнікам. 23. Каманда сабакам на паляванні.

24. «Любіце і шануйце, як святыню, роднае слова, з якім вас літасцівы ... на свет пусціў». Ф. Скарына. 25. На ... загрымела – будзе холад (прыкм.).

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 2

Уздоўж: 1. Край. 4. Санд. 6. Верашчака. 9. Нізка. 10. Мешка. 11. Гранд. 14. Айчына. 15. Магнат. 18. Неба. 19. Кіно. 20. Ода. 21. Занос. 23. Дуб. 24. Прасінець. 25. Муры. 26. Зіма.

Упоперак: 1. Крыніца. 2. Крым. 3. Рака. 5. «Дзяды». 7. Дзеўчына. 8. Валенрод. 12. Хмара. 13. Замак. 16. Трыбуна. 17. Розум. 21. Знак. 22. Снег.

Склад
Лявон ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПОКУЦЬ, красны кут, святы кут, Божы кут – вугал, кут у хаце, размешчаны па дыяганалі ад печы, дзе сыходзяцца краямі дзве лавы, а таксама месца пры ім. Найсвятлейшае і найпачэснае месца ў доме. Тут размяшчаліся абразы, завешаныя адмысловым ручніком-набожнікам, стаялі ляпады, знаходзіліся каштоўныя рэчы (Біблія, свечкі, у тым ліку вячальныя, грамнічныя, асвечаная ў храме вярба). Таксама тут стаяў стол, што быў сімвалам сямейнай еднасці, трываласці, дабрабыту. За абедар на покуці займаў месца гаспадар, каля яго паслядоўна па старшынстве – іншыя члены сям'і. На покуці садзілі паважанага гасця, жаніха і нявесту. На стол нельга было сядзець, класці ключы, шапку, таксама пры покуці было забаронена ставіць вёнік. На Хрыстовыя Народзіны і Вялікдзень

Абраз на покуці

на стол ставілі рытуальныя стравы. Звычайна яго не ўпрыгожвалі, у святочныя дні засцілалі абрусам. Святым абавязкам было, уваходзячы ў хату, здымаць шапку і хрысціцца ў бок абразоў на покуці.

Святы на покуці (фрагмент карціны М. Піманенкі)

Абяцанне, выказанае на покуці, было свяшчэнным і непарушным (своеасаблівае слова гонару).

На скрыжаванні лаваў у многіх хатах ставілі хлебную дзяху як сімвал дастатку і дабрабыту. У час абраду зажынак і дажынак на пачэснае месца ставілі першы і

апошні снапы. Калі нараджалася дзіця, першую купелю рабілі на покуці. На стале павінен быў стаяць абрадавы гаршэчак кашы, калі ладзілі хрышчэнне. Збярогся звычай класці на покуці нябожчыка галавою да абразоў (а ў старажытнасці пад покуцю нават хавалі родных).